

از ایران با مشکل خاصی روبه‌رو نشد و امنیت انرژی این کشور مختل نشد. تنوع‌بخشی به منابع انرژی نقش مهمی در سیاست ملی انرژی ترکیه ایفا می‌کند و این سیاست در سال‌های آینده نیز ادامه خواهد یافت. در مجموع، می‌توان گفت، با توجه به اینکه ایران یکی از صادرکنندگان اصلی گاز از طریق خط لوله به ترکیه به شمار می‌رود؛ به نظر می‌رسد با به بهره‌برداری رسیدن تولید از این میدان گازی، قدرت چانه‌زنی ایران بیش‌ازپیش کاهش یابد.

علاوه بر این، با سرمایه‌گذاری گسترده و برنامه‌ریزی اصولی که عربستان در تولید و صادرات پتروشیمی انجام داده است، این کشور به یکی از بزرگ‌ترین صادرکنندگان محصولات پتروشیمی بدل خواهد شد. سرمایه‌گذاری گسترده عربستان برای افزایش صادرات محصولات پتروشیمی، بازارهای صادراتی ایران از جمله بازار چین را تهدید می‌کند.

جمع‌بندی و راهکارها

بدون شک امروزه، امنیت انرژی ابعاد گسترده‌ای یافته که این موضوع تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری آتی را در ارتباط با انرژی برای اغلب کشورها با چالش‌های جدی مواجه کرده است. سیاست‌گذاری در حوزه انرژی در سال‌های اخیر به دنبال افزایش نقش انرژی و تغییر و تحولات مختلف از اهمیت بیشتری نیز برخوردار شده است. ایران با در اختیار داشتن ذخایر عظیم نفت و گاز در جهان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بازیگران بازار جهانی انرژی شناخته می‌شود. با وجود این، برخی تحولات و تغییر روندهای نوظهور

گاز که در مرحله گذار امکان‌پذیر است، اقتصاد کشور با مخاطرات زیادی مواجه خواهد شد. باید گفت، ادامه روند گذار انرژی در سال‌های آینده و کاهش تقاضای جهانی نفت می‌تواند وضعیت کشور را برای همیشه به صورت وضعیت کنونی که کشور با تحریم‌ها مواجه است، تبدیل کند.

عراق برای کاهش وابستگی به گاز و برق ایران، پروژه‌هایی برای افزایش تولید از میداین مستقل گازی و جمع‌آوری گازهای همراه در دست انجام دارد و در زمینه تولید برق نیز گزینه‌هایی پیش روی این کشور است. باین‌حال، باید گفت، با توجه به چشم‌اندازی که از وضعیت تولید و مصرف گاز در این کشور ارایه شده است، عراق در میان‌مدت (تا سال ۲۰۲۲) نمی‌تواند تحول شگرفی در تولید گاز و برق داشته باشد.

باین‌حال، در میان‌مدت می‌توان انتظار داشت که عراق با توسعه ظرفیت‌های تولید گاز و همچنین افزایش تولید برق بتواند وابستگی به واردات گاز از ایران را کاهش دهد. از سوی دیگر، سرمایه‌گذاری‌های عربستان برای تولید برق از انرژی‌های نو در این کشور، می‌تواند نفوذ سیاسی و اقتصادی عربستان را بیشتر کند که این موضوع با توجه به رقابت ایران و عربستان در منطقه به نفع ایران نخواهد بود.

کشف ذخایر گازی توسط ترکیه در دریای مدیترانه پدیده مهم دیگری است که می‌تواند امنیت انرژی کشورمان را تحت تأثیر قرار دهد. خاطرنشان می‌شود، هنگامی که خط لوله انتقال گاز ایران به ترکیه منفجر شد، ترکیه به مدت سه ماه بدون هیچ وارداتی

عربستان در تولید و توسعه محصولات پتروشیمی، این کشور را در آینده‌ای نزدیکی به یکی از اصلی‌ترین صادرکنندگان محصولات پتروشیمی جهان تبدیل خواهد کرد. یکی از چالش‌های صنعت پتروشیمی کشورمان، تولید محصول پتروشیمی متانول فراتر از ظرفیت بازار داخل و منطقه است. بنابراین، راهکار این مسئله تکمیل زنجیره ارزش متانول از طریق تولید محصولات های تک (با فناوری بالا) است. تولید محصولات با فناوری متعارف به دلیل تغییرات با سرعت بالای فناوری و تغییر تقاضای جهانی، می‌تواند بازارهای صادراتی پتروشیمی کشور را در سال‌های آتی با چالش اساسی مواجه کند. نیاز آتی این صنعت کالاهای هوشمند پلاستیکی هستند که لازم است برای این منظور، تغییر ساختار در فرآیند تولیدات پتروشیمی در کشور انجام گیرد.

- تلاش برای متنوع‌سازی بیشتر اقتصاد و کاهش وابستگی درآمدهای دولت به نفت و گاز: یکی از الزام‌های کشورهای صادرکننده نفت برای کاهش آسیب‌پذیری از گذار انرژی، متنوع‌سازی اقتصاد و منبع درآمد است. نظر به سیکلی بودن تحریم‌های نفتی علیه ایران، موقتی بودن بازار نفت و برق و گاز عراق، کشف ذخایر گازی از سوی ترکیه به‌عنوان یکی از مشتریان اصلی صادرات گاز ایران و قطعی بودن روی دادن پدیده گذار انرژی در آینده‌ای نه‌چندان دور، لزوم متنوع‌سازی درآمدهای دولت و کاهش وابستگی درآمدهای دولت به درآمدهای برون‌زای نفت و گاز بیش‌ازپیش ضروری است. با این حال، دستیابی به تنوع اقتصادی چندان ساده

می‌تواند در آینده‌ای نزدیک امنیت انرژی کشورمان را با مخاطره مواجه سازد. این پژوهش به بررسی برخی از مهم‌ترین تحولات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بازار جهانی انرژی اختصاص داشت. به‌منظور مدیریت و کاهش تهدیدهای مترتب‌بر تحولات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای حوزه انرژی راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- تمرکز بر صادرات خدمات فنی و مهندسی به‌جای صادرات گاز و برق به بازار انرژی عراق: همان‌طور که بررسی‌های این تحقیق نشان می‌دهد، عراق به‌عنوان یکی از کشورهای دارای ذخایر عظیم نفت و گاز چنانچه بتواند در سال‌های آتی روی تولید نفت و گاز خود سرمایه‌گذاری بیشتری کند، از واردات برق و گاز از ایران بی‌نیاز خواهد شد. بنابراین، فرصت صدور برق و گاز به عراق چندان پایدار نخواهد بود. در این خصوص صدور خدمات فنی و مهندسی از جمله اقدام‌هایی است که می‌تواند به‌طور جدی در دستور کار وزارت نیرو قرار گیرد. توان بالای شرکت‌های داخلی فعال در بخش نیرو می‌تواند زمینه صدور خدمات فنی و مهندسی مورد نیاز زیرساخت‌های برق را در عراق فراهم کند. تاکنون پروژه‌های فنی - مهندسی ایران در عراق حدود ۴۰۰ تا ۵۰۰ میلیون دلار ارزش‌آوری داشته است که این رقم طی ۲ سال ظرفیت افزایش تا ۱۰ میلیارد دلار را دارد.

- برنامه‌ریزی در راستای تولید محصولات پتروشیمیایی هوشمند و با فناوری بالا متناسب با نیازهای آتی تقاضای جهانی: سرمایه‌گذاری گسترده

داشته باشد. هم‌اکنون شرکت‌هایی در ایران هستند که قابلیت طراحی و تولید تجهیزات مورد نیاز را برای راه‌اندازی نیروگاه‌های خورشیدی دارند و در صورت حمایت وزارت نیرو و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری، امکان راه‌اندازی نیروگاه‌های خورشیدی فراهم می‌شود.

- لزوم فعال‌سازی دیپلماسی انرژی به منظور حفظ مهم‌ترین شریک انرژی کشور (چین): با تحولات گوناگونی که در بازار جهانی انرژی در حال وقوع بوده، لزوم حفظ مشتریان راهبردی انرژی از جمله چین با و بدون رفع تحریم‌های نفتی ضروری است. با توجه به تحریم‌های شدید آمریکا علیه ایران، هم‌زمان با کاهش واردات نفت چین از ایران، این کشور واردات نفت خود را از عربستان و روسیه به میزان قابل توجهی افزایش داده است. بنابراین، با توجه به اینکه درآمدهای نفتی کشورمان تحت تأثیر تحریم‌های آمریکا به شدت محدود شده، لازم است دیپلماسی فعال در عرصه انرژی، شریان اصلی فروش نفت و محصولات پتروشیمی کشورمان به این کشور را زنده نگه دارد.

منابع

- OPEC, 2020, https://www.opec.org/opec_web/en/publications/338.htm.
- Rystad Energy, 2020, <https://www.rystadenergy.com>.
- Enerdata 2020, <https://www.enerdata.net/research>.

نیست، زیرا این موضوع مستلزم تغییرات گسترده در اقتصاد بوده و پیامدهای آن بر رفاه مردم و توزیع درآمد ملی اثرگذار است؛ برای مثال، باید اصلاحات مالیاتی گسترده‌ای در دستور کار قرار گیرد که با توجه به ساختارهای سیاسی موجود در کشورهای نفتی، انجام این اصلاحات پیچیده است. از این رو، نباید انتظار تحول وسیع و سریع در اقتصاد را داشت، بلکه باید با اصلاحات تدریجی و در مقیاس کوچک زمینه را برای تنوع بیشتر اقتصاد فراهم کرد. ضمن اینکه کوچک شدن اندازه دولت در اقتصاد نیز می‌تواند هزینه‌های دولت را کاهش دهد و به ثبات بیشتر کمک کند.

- برنامه‌ریزی برای تنوع‌بخشی به سبد تولید و مصرف انرژی در راستای پدیده گذار انرژی: یکی از الزام‌های آمادگی برای تطابق با پدیده گذار جهانی انرژی، برنامه‌ریزی در راستای توسعه استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در سبد تولید و مصرف انرژی است. تا قبل از اعمال تحریم‌های بین‌المللی، ورود شرکت‌های بزرگ بین‌المللی به ایران برای اجرای پروژه‌های مختلف در این انرژی‌ها افزایش زیادی داشت و سرمایه‌گذاری‌های زیادی در این زمینه صورت گرفت. متأسفانه با اعمال تحریم‌ها، فعالیت شرکت‌های بین‌المللی در ایران خاتمه یافت و بسیاری از پروژه‌های مرتبط با انرژی‌های تجدیدپذیر ناتمام ماند. با توجه به اینکه ایران یکی از مستعدترین کشورها در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر (به‌خصوص انرژی خورشیدی) است، در راستای تنوع در ترکیب انرژی کشور توسعه انرژی خورشیدی باید ادامه

